

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Лагодієнко Наталії Володимирівни на тему “Сталий розвиток аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки”, подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Детальний аналіз дисертації Лагодієнко Н.В. на тему “Сталий розвиток аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки” дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Заради свого теперішнього добробуту і розвитку майбутніх поколінь, українське суспільство має знайти у собі волю та змінити існуючий підхід до організації виробничого процесу досліджуваної галузі. Таке усвідомлення ускладнюється не лише внутрішніми чинниками трансформаційного суспільства і перехідної економіки, але і формуванням нової реальності – перетворенням української економіки на структурну частину глобальної із генерацією відповідних зв'язків, нових стейкхолдерів із числа закордонних ринкових агентів, наднаціональних структур і втрати частини економічного суверенітету. Зростаючий вплив закордонного сектору на сталий розвиток як національного, так і регіонального аграрного виробництва поки що до кінця не вивчений, проте перші висновки вже можна робити. Позитивним наслідком зростання відкритості національної економіки для сталого розвитку аграрного виробництва є збільшення доступу українських аграріїв до закордонних ринків із високою ємністю. Потенціал зростання аграрної сфери економіки в умовах закритої економічної системи обмежений внутрішньою ємністю продовольчого ринку. В Україні така ємність, не зважаючи на велику за європейськими мірками чисельність населення, низька. Головна причина – недостатній рівень доходів споживачів. Таким чином, має місце очевидна суперечність – аграрна

сфера української економіки володіє низкою чинників виробництва, насамперед земельними ресурсами, виробничий потенціал яких значно перевищує як фактичний, так і потенційний попит на продовольство з боку внутрішніх кінцевих споживачів.

Актуальність теми також підтверджується виконанням у межах науково-дослідної роботи Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка, зокрема темі «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.), у межах якої здобувачем забезпечено розробку та обґрунтування системи взаємопов'язаних заходів державного регулювання економіки, покликаних забезпечити сталий розвиток аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки.

Наукова новизна дисертаційної роботи.

Дисертантом отримані наступні основні наукові результати:

– вперше обґрунтовано поняття «точки відновлення», яка представляє собою конкретну кризову ситуацію або явище у вітчизняному аграрному виробництві стосовно якої у суспільстві є консенсус щодо нагальної необхідності її виправлення. Конструктивна логіка «точок відновлення» полягає в тому, що вони розгортаються поступово та з інформаційною підготовкою впродовж певного часового інтервалу. Це дозволяє подолати суперечності між досягненням економічної, соціальної та екологічної складових сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки (розділ 5, п.п. 5.1);

– удосконалено економічний механізм інвестиційного забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки за рахунок обґрунтування комплексу взаємопов'язаних заходів прямої, непрямой державної інвестиційної політики та інвестиційної політики в рамках державно-приватного партнерства (розділ 5, п.п. 5.3);

– удосконалено стратегічні та тактичні цілі сталого розвитку аграрного

виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки та засоби їх досягнення, які поєднані в рамках змішаної стратегії шляхом комбінування порівняльних переваг із використанням можливостей для посилення слабких сторін (Розділ 5, п.п. 5.2);

– набула подальшого розвитку адаптація підходів до оцінки впливу інституційного сектору «закордон» на умови й результати національного аграрного виробництва, яка зводиться до аналізу стану досліджуваного об'єкту за наступними показниками: умови торгівлі агропродовольчою продукцією, індекс диверсифікації експорту усіх товарів за показником частки сільськогосподарської продукції, індекс диверсифікації експорту сільськогосподарської продукції за показником частки зерна, відношення обсягу експорту даного виду сільськогосподарської продукції до обсягу її внутрішнього споживання (Розділ 2, п.п 2.2).

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки.

Вищевказані рекомендації використовуються у практичній діяльності: Департаментом агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації при розробці заходів, скерованих на сталий розвиток аграрного виробництва, було використаний запропонований дисертантом концептуальний підхід сталого розвитку аграрного виробництва в умовах відкритості національної економіки (довідка № 06-08-07-62 від 05.11.2019 р.); Департаментом агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації, де взято для використання економічний механізм інвестиційного забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва (довідка № 477/02/06.2-27-20 від 01.09.2020 р.); Регіональним фондом підтримки підприємництва в Миколаївській області (довідка № 16/67 від 22.06.2016 р.), де використано стратегічні та тактичні цілі сталого розвитку аграрного виробництва в умовах

зростання відкритості національної економіки та засоби їх досягнення; Постійною комісією з питань соціально-економічного розвитку, промисловості та агропромислового комплексу Херсонської обласної ради (довідка № 73-165-341/378 від 08.11.2018 р.); Новобузькою міською об'єднаною територіальною громадою при розробці проекту програми економічного, соціального та екологічного розвитку Новобузької ОТГ (довідка № 35/01-14 від 22.12.2018 р.). Теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використані в навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (довідка № 05-473 від 20.06.2020 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Основні наукові положення, висновки та результати дослідження викладено у 51 наукових працях, серед яких: 1 одноосібна монографія (12,8 друк.арк.), 30 статей у наукових фахових виданнях України (7,52 друк.арк.), з них 22 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз (5,59 друк.арк.), 1 стаття в іноземному періодичному виданні (0,33 друк.арк.), 20 в інших наукових виданнях (1,95 друк.арк.) У загальному обсязі публікацій автору особисто належить 22,6 друк.арк.

Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації і достатньо повно відображає основні положення дослідження.

Аналіз змісту дисертації.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 360 сторінок основного тексту, 57 рисунків, 68 таблиць та додатків на 73 сторінках. Список використаних джерел включає 457 найменувань. Повний обсяг роботи розміщено на 509 сторінках.

У вступі Лагодієнко Н.В. обґрунтувала актуальність теми дисертації, сформулювала мету і задачі досліджень, виклала наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів.

В першому розділі досліджено об'єктивну необхідність та суперечності аграрної реформи; обґрунтовано сталий розвиток аграрного виробництва, як модель людино- та екологоцентричної аграрної економіки; досліджено можливості та ризики для національного аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки.

В другому розділі визначено методологічні та теоретичні підходи до забезпечення ефективності аграрного виробництва в рамках концепції сталого розвитку; розкрито адаптацію підходів до оцінки впливу інституційного сектору «закордон» на умови й результати національного аграрного виробництва та особливості формування інституційного середовища аграрного сектору економіки.

В третьому розділі здійснено аналіз економічної ефективності сталого аграрного виробництва; зроблено оцінку впливу соціальної та екологічної складових на ефективність сталого аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки.

В четвертому розділі виконано оцінювання місця аграрного виробництва України в рамках світ-системної концепції; визначено ефект мультиплікатора-акселератора та розмір планового приросту аграрного виробництва для задоволення потреб внутрішнього ринку у дефіцитних видах продовольства; здійснено моделювання кількісних параметрів впливу ключових факторів зростання аграрного виробництва.

В п'ятому розділі визначені «точки відновлення» сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки; запропоновано стратегію реалізації сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки; обґрунтовано інвестиційний механізм забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва.

Загальні висновки по дисертації відповідають її змісту, конкретно і стисло висвітлюють основні наукові результати.

Загалом можна зазначити, що дисертація є закінченою науковою роботою, в якій отримані нові наукові результати, що мають теоретичну та практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційного дослідження.

Разом з тим, по дисертаційній роботі слід зробити наступні зауваження:

– в першому розділі недостатньо інформативною є таблиця 1.1 “Впровадження принципів сталого розвитку у практику виробництва сільськогосподарської продукції” (Розділ 1, п.п. 1.2);

– в другому розділі не в повній мірі висвітлено питання ключового критерію економічної ефективності сталого аграрного виробництва, яким є його стабільне зростання (Розділ 2, п.п. 2,1);

– в другому розділі автору необхідно було б зазначити шляхи розвитку проблеми дефіциту в українському суспільстві демократичних інститутів, несформованості та системоутворюючої їх слабкості (Розділ 2, п.п 2.3);

– автором не в повній мірі розкрито питання методики розрахунків показника «відношення обсягу експорту даного виду сільськогосподарської продукції до обсягу її внутрішнього споживання» (Розділ 4, п.п 4.1);

– робота значно виграла б, якщо автор приділив більше уваги питанню дефіциту капіталу, який не є випадковим і пояснюється деіндустріалізацією аграрного виробництва, передусім в тваринницьких галузях – зменшення поголів'я основного стада тварин, ліквідацією ферм та тваринницьких комплексів, тваринницької механізації і т.д., що спричинило різке скорочення відповідних основних засобів (Розділ 4, п.п. 4.3);

– в п'ятому розділі автору необхідно було зазначити, які саме фактори гальмують перехід на траєкторію сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки України (Розділ 5, п.п. 5.3);

– у дисертації не вдалось уникнути дисертанту стилістичних огріхів та русизмів, що порушують зміст наукового стилю дисертації.

Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Лагодієнко Наталії Володимирівни є завершеним цілісним самостійним науковим дослідженням, у якому викладено та обґрунтовано авторський підхід щодо вирішення завдання сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки. Положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, достатньо аргументовані та мають високий рівень достовірності. Якісні характеристики роботи вказують на її відповідність спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, а також вимогам Міністерства освіти і науки України до докторських дисертацій.

Дисертація викладена в належному науковому стилі і оформлена відповідно до існуючих вимог, містить науково обґрунтовані положення щодо ефективності технологічного оновлення виробництва у сільськогосподарських підприємствах. Оформлення дисертації і автореферату в цілому, з урахуванням зазначених вище зауважень, відповідає діючим нормативним документам.

Представлена дисертаційна робота відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій, а саме “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, Лагодієнко Наталія Володимирівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

**Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку
та економіко-правового забезпечення
агропромислового бізнесу
Тернопільського національного
економічного університету**

Петро ПУЦЕНТЕЙЛО

